

НА МАРГИНАМА МУЗИКОЛОШКОГ КАНОНА

Композиторска генерација Петра Стојановића,
Петра Крстића и Станислава Биничког

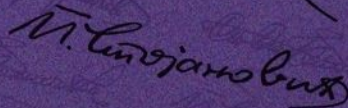
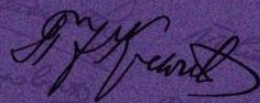
Уредник
Биљана Милановић

ON THE MARGINS OF THE MUSICOLOGICAL CANON

The Generation of Composers Petar Stojanović,
Petar Krstić and Stanislav Binički

Editor
Biljana Milanović

НА МАРГИНАМА МУЗИКОЛОШКОГ КАНОНА

Композиторска генерација Петра Стојановића, Петра Крстића и Станислава Биничког

ON THE MARGINS OF THE MUSICOLOGICAL CANON

The Generation of Composers Petar Stojanović, Petar Krstić and Stanislav Binički

НА МАРГИНАМА МУЗИКОЛОШКОГ КАНОНА:

Композиторска генерација Петра Стојановића, Петра Крстића и Станислава Биничког
ON THE MARGINS OF THE MUSICOLOGICAL CANON:

The Generation of Composers Petar Stojanović, Petar Krstić and Stanislav Binički

Уредник / Editor

Биљана Милановић / Biljana Milanović

Издавачи / Publishers

Музиколошко друштво Србије / Serbian Musicological Society

Музиколошки институт Српске академије наука и уметности / Institute of Musicology of the Serbian Academy of Sciences and Arts

За издаваче / For publishers

Ана Котевска, председник Музиколошког друштва Србије / Ана Kotevska, President of the Serbian Musicological Society

Катарина Томашевић, директор Музиколошког института САНУ / Katarina Tomašević, Director of the Institute of Musicology SASA

Рецензенти / Peer-reviewers

Мелита Милин, Музиколошки институт САНУ / Melita Milin, Institute of Musicology SASA

Александар Васић, Музиколошки институт САНУ / Aleksandar Vasić, Institute of Musicology SASA

Јелена Михајловић-Марковић, Факултет музичке уметности, Београд / Jelena Mihajlović-Marković, Faculty of Music, Belgrade

Ленка Кшупкова, Универзитет Палацки у Оломоуцу / Lenka Křupková, Palacký University, Olomouc

Флоринела Попа, Национални универзитет за музику у Букурешту / Florinela Popa, National University of Music Bucharest

Марија Масникоса, Факултет музичке уметности, Београд / Marija Masnikosa, Faculty of Music, Belgrade

Лектијура српској језика / Serbian-language editing

Мирјана Нешић / Mirjana Nešić

Лектијура енглеској језика / English-language editing

Дејв Калкат / Dave Calcutt

Превод уредјивора / Foreword translation

Војислав Стојановић / Vojislav Stojanović

Дизајн корице / Cover design

Александра Капор / Aleksandra Kapor

Техничка обрада / Prepress

Студио Omnibooks, Београд / Studio Omnibooks, Belgrade

Штампа / Printed by

Скрипта интернационал, Београд / Skripta International, Belgrade

Тираж / Circulation

250

ISBN 978-86-80639-52-9

© Музиколошко друштво Србије, 2019.

© Музиколошки институт САНУ, 2019.

Објављивање публикације финансијски је помогло Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. / The Publication was financially supported by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia.

НА МАРГИНАМА
МУЗИКОЛОШКОГ КАНОНА
Композиторска генерација
Петра Стојановића, Петра Крстића
и Станислава Биничког

Уредник
Биљана Милановић

ON THE MARGINS OF THE
MUSICOLOGICAL CANON
The Generation of Composers
Petar Stojanović, Petar Krstić
and Stanislav Binički

Editor
Biljana Milanović

Музиколошко друштво Србије / Serbian Musicological Society
Музиколошки институт Српске академије наука и уметности /
Institute of Musicology of the Serbian Academy of Sciences and Arts

Београд 2019

Садржај / Contents

<i>Реч уреднице</i>	9
<i>Editor's Foreword</i>	15
Lubomír Spurný Nationalism and Modernism. Czech (Exterritorial) Modern Music	21
Ivan Moody Cosmopolitanism as Nationalism, or How to Create a National Opera	31
Lada Duraković Skladateljske prakse malih sredina na razmeđi 19. i 20. stoljeća: primjer Pule (Hrvatska)	39
Соња Цветковић Разматрање статуса уметничке личности Петра Стојановића у историјској перспективи средњоевропског и националног музичког контекста	53
Маријана Кокановић Марковић Вера Меркел Тифенталер Школовање и уметничко деловање Петра Стојановића у Бечу (1896–1904)	67
Весна Пено Диригентски ангажман Петра Крстића у Цркви Светог Саве у Бечу	85

Вера Меркел Тифенталер Маријана Кокановић Марковић Рецепција оперета Петра Стојановића у бечкој штампи: социокултурни и политички аспекти	103
Софија Јовановић Сарадња Петра Стојановића с чешким виолинистима	119
Sunčana Bašić Glazbeni prinosi Petra Stojanovića, Petra Krstića i Stanislava Biničkog repertoaru Hrvatskog narodnog kazališta u Osijeku od osnutka 1907. do Drugog svjetskog rata	129
Lana Šehović Pačuka Gostovanja srpskih umjetnika na koncertnom podijumu Sarajeva: slučaj Stanislava Biničkog i Petra Stojanovića	149
Томас Ајгнер <i>Floribella</i> и <i>Triglav</i> . Рукописи композиција Петра Стојановића у Библиотеци града Беча	161
Санда Додик Гордана Грујић Симфонијска поема <i>Сава</i> Петра Стојановића – аналитички осврт	175
Срђан Тепарић Концерт за виолину и оркестар бр. 2 у Ге-дуру Петра Стојановића – уклапање српске музике у стилске каноне европског позног романтизма	189
Игор Радета Феномен прераде у поетици Петра Стојановића на примеру Сонатине за обоу и харфу и Друге сонате за виолину и клавир оп. 95	203
Наташа Марјановић Композитор Петар Крстић и традиција српског црквеног појања	223
Биљана Милановић Деловање Петра Крстића и Станислава Биничког у Удружењу српских музичара	241

Ivana Vesić Dragan Teodosić Petar Krstić and the Struggle for Emancipation of Yugoslav Musicians and Musical Life in the Interwar Period	265
Гордана Крајачић Станислав Бинички и војна музика	289
Maја Vasiljević Stanislav Binički (1872–1942) in the Great War: Preserving National Identity and Musical Links with the Homeland	301
Маријана Дујовић Делатност Станислава Биничког у Опери Народног позоришта у Београду	321
<i>Сажетци</i>	339
<i>Summaries</i>	353
<i>Ауџори</i>	367
<i>Contributors</i>	373
<i>Портрети / Portraits</i>	379

Диригентски ангажман Петра Крстића у Цркви Светог Саве у Бечу*

Весна Пено

Музиколошки институт Српске академије наука и уметности, Београд

Враћајући се са изузетно запажене турнеје Београдског певачког друштва 1896. године из Русије (Петрограда, Москве, Кијева и Нижњег Новгорода), млади Петар Крстић (1877–1957) решио је да се у Будимпешти издвоји од осталих хориста (Ђурић-Клајн 1957: 397). Изненађујуће је деловала објава његове одлуке да му је циљно одредиште не Београд, већ Беч. Деветнаестогодишњи младић је, без претходног договора с породицом, започео реализацију раније смишљеног плана да у аустријској престоници отпочне систематичније студије уметности за коју је у родном граду већ показао запажену наклоност. Премда уписан на студије права на београдској Великој школи,¹ за које, судећи према оценама на испитима које је положио, није био заинтересован, Крстић је истрајно настојао да се темељно музички едукује. Попут многих талентованих младих људи онога доба,

* Студија је реализована у оквиру пројекта Музиколошког института САНУ „Идентитети српске музике од локалних до глобалних оквира: традиције, промене, изазови“ (бр. 177004), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Захвална сам колегиници др Ивани Весић која ми је, увидом у заоставштину Петра Крстића из Архиве Музиколошког института САНУ, указала на документа у вези с његовим ангажманом хороваоје у Српској цркви у Бечу. Ови извори представљали су први подстицај за подробније истраживање из којег је ова студија настала. Посебну пак захвалност дугујем мр Ненаду Михајловићу, протонамеснику Српске цркве Светог Саве у Бечу, чијом сам добротом дошла до неопходне архивске грађе из српске црквене општине у Бечу, која чини основ рада.

1 Да Крстића правне науке нису посебно интересовале говори и сведочанство о положеним испитима на првој години Правног факултета београдске Велике школе, из 1895/96. године; из римског права добио је оцену добар 3, из правне енциклопедије врло добар 4 и народне економије добар 3. Архив Музиколошког института САНУ, Фонд Петра Крстића, Српска Краљевска Велика Школа – Уверење о положеним испитима (сигнирање у процесу).

он је у родном граду могао стећи скромно неинституционализовано музичко образовање. Уз Јосифа Свободу, у то време наставника музике у Првој београдској гимназији коју је Крстић похађао, добио је поуке у свирању на виолини; Стеван Стојановић Мокрањац (1856–1914), под чијом је диригентском палицом певао у Београдском певачком друштву, уводио га је у основе хармоније; почетна, пак, инструментална извођачка искуства имао је прилику да стекне као члан оркестра Народног позоришта у Београду, којим је дириговао Даворин Јенко (1835–1914).

Недовољно су познате околности под којима се одвијао Крстићев боравак на студијама; нису расветљени ни утицаји под којима је у Бечу чинио прве кораке на пољу музичке уметности, баш као ни евентуалне личне, макар и скромне заслуге у музичком животу српске заједнице у мултиетничком граду.² Студирао је у класи Роберта Фукса [Robert Fuchs, 1847–1927], а током треће године студија добио је државну стипендију српског Министарства просвете,³ што му је највероватније омогућило да касније и на Филозофском факултету Бечког универзитета, постане студент на Одсеку за музикологију, где је имао прилике да прати предавања Гвида Адлера [Guido Adler, 1896–1903].

У Крстићевој заоставштини нема аутобиографских белешки о његовом студентском животу у Бечу. Позната су, међутим, два његова писма Стевану Мокрањцу, од 20. октобра 1896. и 7. маја 1897. године из којих се да закључити да је убрзо по приспећу у Беч остварио контакте с представницима српске заједнице, те да је настојао да прати главна музичка дешавања.⁴ Везу с корифејом београдске музичке сцене Крстић је не-

2 За разлику од добро истражених бечко-српских веза у домену политичких и привредних односа, као и веза у области књижевности и ликовне уметности, о музичком животу српске заједнице и уделу српских музичара у бечком окружењу подаци су тек делимично познати (Медаковић 1998: 281; Stana Đurić-Klajn 1962: 584–585; видети и студије у Стефановић (ур.) 1985).

3 Године 1897, 28. децембра, Крстић се потписом обавезао на услове који су у Министарству просвете и црквених послова установљени још 1885. године у вези са стипендирањем питомаца који су се, о трошку државе, слали „на науку у стране земље“. Актуелни министар чији се потпис налази на документу који потврђује „уговор“ између Крстића и државе, био је Андрија Андра Ђорђевић (1854–1914), правник и политичар, професор Велике школе, члан СКА. Архив Музиколошког института САНУ, Фонд Петра Крстића, Правила за државне питомце (сигнирање у процесу).

4 Пошто је присуствовао светосавској беседи, коју је у Ронахеровој сали, у улици Шелинггасе бр. 4, 1897. године приредило Српско академско друштво *Зора*, прослављајући уједно 34. годину свог постојања, Крстић је свог београдског учитеља известио о концерту на којем су том приликом с успехом изведене две Мокрањчеве композиције (Медаковић 1998: 290). Гости српске певачке дружине били су, између осталих, и чланови словенског певачког друштва под управом хоровађе Матеја Хубада (1866–1937), који су на свом програму имали Мокрањчеве „Песме са Косова“ и „Македонске песме“. Крстић је с младалачким жаром јављао Мокрањцу и да је најављен концерт у Grosser Musik-Verein-Saalu, на којем су „сва солета у рукама овдашњих

сумњиво настојао да одржи и из даљине, а личну наклоност према човеку којег је сматрао узором засигурно није скривао ни од својих српских сународника у аустријској престоници.

Из егзистенцијалних разлога Крстић је био принуђен да даје приватне часове виолине, да свира у аматерским и *ad hoc* састављеним камерним ансамблима (Ђурић-Клајн 397). Као сигурнији и постојанији вид финансијске подршке, уједно у циљу делатног укључивања у живот српске заједнице, могло је бити и његово ангажовање у раду с црквеним певачима при Српској црквеној општини Светог Саве у Бечу. Судећи према записницима са седница Главног црквеног одбора Крстић се 7/19. децембра 1899. године самоиницијативно препоручио за диригента црквеног хора, који би уједно певачима пружио стручну музичку обуку.⁵ У расправи на седници тим поводом је споменуто да су се „у истој ствари“ претходно водили преговори с Матејом Хубадам, хоровођом словенског певачког друштва, али да до решења није дошло с обзиром на то да је он у међувремену напустио Беч и трајно се настанио у Љубљани. Изнето је и старо мишљење „о постепеном образовању српског црквеног певачког друштва овде у Бечу као једне побочне институције саме црквене општине“.⁶ Чланови црквене општине су расправљали и о материјалној страни Крстићеве понуде, с тим да је сагласност постигнута у вези са ставом да у хору „несме (sic!) бити мање од осам чланова који нису потпуно вични нотном певању“.⁷

Одлука да се Крстић именује „хоровођом певачког збора“ донета је 2/14. јануара 1900. године, а након девет дана (11/23. јануара) потпредседник Лука Баић потписао је испред осталих чланова услове којима се млади музичар обавезао на нову дужност (видети Илустрацију 1, стр. 96–98).⁸ Документом је обухваћено више конкретних задатака које је диригент требало да унапред има у виду, уз допунска уговорна појашњења. Из уводних напомена сасвим је јасно да је Главни одбор првенствено имао у виду „жељу чланова општинских“ да се оснује српско певачко друштво,

Бечких ‘хоф-оперских’ певача, а за ораториум и друге оркестарске ствари, ангажован је Штраусов оркестар под ‘Leitungom’ М. Хубада. Бечки оперски певач пева соло у VII рукавети Ст. Мокрањца. Велики је човек онај наш Г. Стева у Београду – заључује у писму Крстић – али да је толико велики, то нисам знао“ (Павловић 1989: 309).

5 Архив Српске цркве Светог Саве у Бечу, Фонд „Кор“, бр. 58, Препис општинског дописа бр. 295 (уговор између Српске православне општине у Бечу и Петра Ј. Крстића), 11/23. јануар 1900. године.

6 Исто.

7 Исто. Наведени податак посредно говори о реалном музичком (не)образовању певача у црквеном хору, које је до тада предводио диригент аустријског порекла, извесни Јозеф Шуберт.

8 Видети Архив Српске цркве Светог Саве у Бечу, Фонд „Кор“, бр. 295, Српска православна општина у Бечу господину Петру Ј. Крстићу, слушателу бечког конзерваторијума, 1899. године, стране 1–3.

а потом и да се пружи прилика Србину, који се посветио музици, да лакше дође до стручног искуства. Од Крстића се унапред очекивало да: 1) образује стални хор од осам певача и певачица који би пратио сва богослужења (!) у цркви Светог Саве. Предвиђено је да хор буде, према унапред постигнутом договору, увек на располагању свештенику, као и да по специјалном налогу црквених татора, пева, наглашено је, „читаву службу или које друго одређено богослужење“.⁹ Нагласак на целовитом богослужбеном чину, јасан је индикатор да су до тада певачи у пракси певали поједине, највероватније само оне делове које су успевали да увежбају, те да напосто нису били у стању да адекватно пропрате све типиком утврђене богослужбене песме. Други задатак односио се на обуку певачког збора у певању по нотама, тј. на музичко описмењавање хориста, и то с јасно постављеним циљем – да се достигне извођачки ниво осталих у Бечу признатих хорова. Чини се да се у писаном документу, не без разлога, нашао и засебно издвојени задатак дисциплиновања хорских певача. Младом Крстићу је препоручено да међу певачима „држи строгу дисциплину (...) и да строго пази да сваки члан тачно у одређено време на своме месту буде.“ У то име биће „потребно“ – сугерисао је Главни одбор – „да се одмах при образовању певачког збора установе пенали за неуредно долажење односно неоправдано изостајање, као и да се утврди начин, по коме ће се у случају евентуалне препреке једнога члана наћи благовремена замена“.¹⁰

С овако постављеног почетка, чланови општине сматрали су да је могуће отворити певачку школу у којој би Крстић два или три пута недељно, по потреби и чешће, држао наставу музике и другим музички талентованим, али не и образованим потенцијалним српским певачима. Умножавањем певача био би испуњен дуго неостварени услов да се при Српској црквеној општини у Бечу оснује певачко друштво. Од посебног значаја била је пета тачка поменутог уговора из које се пројектује дугорочнија амбиција српских црквених представника у Бечу. Оптимистично предвиђајући да би се заинтересованост за учешће у хору временом проширила, те да би се и најмлађа генерација Срба у аустријској престоници могла укључити, они су управо на овај начин видели прилику да певачко друштво репертоар испрва научених црквених песама, прошири и на световне композиције. Другим речима, оно је требало да следи трасирани пут које су деценијама уназад у различитим српским срединама пролазиле различите, више или мање успешне и познате певачке дружине.

У другом делу уговора нашле су се регуле у вези с хонораром који Крстићу према претходно описаним ставкама припада. Забележено је и да би се настава изводила у општинској дворани, уз претходно унајмљен „гласовир“. Обавеза наручивања нотног материјала такође је пала на терет општине. Очигледно верзирани и до краја, у домену финансија, педантни

9 Исто: 3.

10 Исто: 1.

чланови Главног одбора у уговору су означили и суме за ангажман хоровође и његових певача у ванредним приликама, односно чинодејствима која наручују приватна лица, па су тако, према различитом броју певача дефинисане и суме (од 24, 40 и 60 круна) додатка, уз специјалну награду чију ће висину, према процени татора, Одбор доделити, за учешће хора у ванредним приликама. Документом се друга страна обавештава и о ингеренцијама неименованог татора који има функцију надзорног органа када је рад хоровође и певача у питању, с тим да дисциплинске мере одређује Главни одбор.¹¹

Под овим се условима Петар Крстић прихватио руковођења црквеним хором,¹² иако Одбор није до краја раскинуо пословни однос с дотадашњим хоровођом Јозефом Шубертом.¹³ Већ у априлу месецу, Крстић је Одбор обавестио о предузетим мерама у циљу оснивања певачке школе и певачког друштва. Како у писму стоји, он је током марта започео с држањем часова, и најмлађим и одраслим сународницима из црквене општине, и то три пута недељно по два сата.¹⁴ С певачким материјалом, који је био

11 У случају некоректног вршења службе указано је да су његове ингеренције да изрекне усмени, потом и писмени укор, разуме се и да умањи хонорар, па и да отказом казни некоректно вршење службе. Видети Исто: 3.

12 Видети Архив Српске цркве Светог Саве у Бечу, Фонд „Кор“, бр. 58, Препис општинског дописа бр. 295 у којем Крстић изјављује да се прихвата дужности хоровође по изложеним условима.

13 Одлука о раскиду уговора с хоровођом Шубертом донета је 2. марта 1900. Видети Архив Српске цркве Светог Саве у Бечу, Фонд „Кор“, бр. 59. Будућа истраживања ће можда показати на који је начин поменути аустријски музичар Шуберт радио с певачима при цркви Светог Саве и да ли су то можда били чланови Бечке опере који су традиционално, још од четрдесетих година 19. века, на литургијским сабрањима у грчким црквама Свете Тројице и Светог Георгија певали из партитура Бенедикта Рандхартингера [Benedikt Randhartinger, 1802–1893] и Готфрида Прејера [Gottfried von Preyer, 1807–1901] (Пено 2014 и 2016: 63–67). О томе да су богослужења у православним црквама представљали својеврсне друштвене догађаје, којима су присуствовали и иноверни житељи Беча, сведочио је с великом радошћу и Корнелије Станковић (1831–1865), обавештавајући свог добротвора Павла Риђичког (1805–1893) о првом извођењу своје четворогласне Литургије, коју су такође извели бечки оперски певачи на Васкрс 1851. у грчкој цркви. Видети Рукописно одељење Матице српске у Новом Саду, бр. 21 878. Писмо Корнелија Станковића Павлу Риђичком и Веселинов 1985: 87–88.

14 У писму Одбору од 19. априла / 2. маја 1900. године Крстић је чланове информисао о томе да у школи има двадесет троје деце, с којима је веровао да ће успети да до Видовдана спреми читаву литургију. Поименице је истом приликом навео и остале одрасле кандидате. Већ у овом писму Крстић недвосмислено потражује да му се труд адекватно препозна и плати. Видети Архив Српске цркве Светог Саве у Бечу, Фонд „Кор“, Славноме председништву Српске Црквене Православне Општине у Бечу, 19. априла/2. маја. Убрзо је, међутим, из Главног одбора стигао одговор да ће финансирање бити могуће тек пошто престане уговорна обавеза општине према хоровођи Шуберту, те пошто се констатује да покушај с певачком школом може

на располагању, припремао је литургијске напеве и успео је да поред плаћених певача хор прошири с још десеторо нових певача. Према да је непосредно по отварању школе поднео извештај у којем је навео број ђака, с којима је остварио и два наступа, за овај његов рад Главни одбор није показао никакво интересовање. Није, штавише, за три месеца одређен ни црквени повереник који би рад у школи контролисао, иако је то према уговору било предвиђено.

Доступна архивска документа из фонда Српске православне цркве у Бечу не указују на то у којем се правцу одвијао рад младог музичара с певачима у периоду од непуне две године, колико је званично остао на дужности хоровађе, и за које је, с обзиром на затечене околности, реално мало тога могао да од суштинских уговорних ставки испуни. На основу Крстићевих дописа Главном одбору извесно је да је настојао да користи разноврсни нотни материјал.¹⁵ Може се претпоставити да је с хором покушавао да озвучи како у целисти објављену Мокрањчеву *Божесјивенују службу св. Јована Златоустог* за мешовити хор,¹⁶ која се до тада није, чак ни у деловима, могла чути у српској заједници у Бечу; а, исто тако, и сопствене нотне исписе песама Литургије Светог Јована Златоустог према српском народном напеvu за мешовити хор, чије је компоновање засигурно трајало током 1901. године.¹⁷

О томе да је млади Крстић певаче при цркви Светог Саве предводио и на осталим богослужењима, јутрењу и вечерњу, што је уговором било прописано, тешко је уопште претпоставити, јер није познато да је икада

имати изгледа на успех. Видети Архив Српске цркве Светог Саве у Бечу, Фонд „Кор“, бр. 105, Хоровађи Петру Ј. Крстићу, 7. маја 1900. године.

15 Реконструкција нотног фонда у поседу српске православне општине у Бечу тек предстоји. Поред Корнелијеве „народне“ Литургије, током друге половине века у прекодунавским, као и уосталом и у свим српским крајевима на репертоару певачких друштава у разним градовима изводили су се литургијски циклуси или његови делови из партитура како композитора православне вероисповести, тако и иноверних музичара. Били су заступљени Мита Топаловић (1849–1912), Тихомир Остојић (1865–1921), потом и Мокрањац, као и Димитрије Степанович Бортњански (1751–1825), Степан Иванович Давидов (1777–1825), Петар Иљич Чајковски (1840–1893), Леонид Димитријевич Малашкин (1842–1902), Александар Морфидис-Нисис (1803–1878), Роберт Толингер (1859–1911), Вацлав Хорејшек (1839–1874), те поменути Рандхартингер.

16 Тек је потребно установити какав је одијум у Бечу изазвало Мокрањчево композиторско стваралаштво у домену црквене музике, будући да у обрађеној архивској грађи Српске православне општине у Бечу, коришћеној за потребе овог рада, о томе нема података.

17 Пун назив Крстићеве партитуре гласи: Литургија Св. Јоанна Златоуста сербског народнагo напѣва. Для смешаннаго хора съ фортепјано переложил П. Крстичъ, Елетропечатная нот П. Юргенсон, Москва 1896. У партитуру је, по тада уобичајеној традицији, била дописана и деоница клавира.

и сам био у прилици да овлада певничким појањем.¹⁸ Напоследку, но не мање значајно, у постојећем архивском материјалу који је овога пута био доступан нема назнаке о томе на који је начин обављао теоријску и практичну музичку обуку.

Но, упркос реално тешким приликама у којима је радио с црквеним ансамблом, на Крстићев учинак се у црквеној општини гледало строгим оком. Тек нешто више од годину дана колико је певаче у светосавској цркви предводио, на Главном одбору је 2/15. марта 1901, разматран приговор нових чланова српске заједнице на богослужбено певање, које се одвија, како је у записнику с наредне седнице констатовано „без довољно пажње“ (видети Илустрацију 2, стр. 99).¹⁹ Чланови Одбора нашли су се позвани да Крстићу препоруче да „учини све што у даним приликама може учинити како би приговори престали“.²⁰ Уз ово обавештење Председништво је додало и налог да се убудуће млади диригент, у погледу црквенога појања, у свему обраћа црквеном туторству, и да се држи упутстава које му оно буде изложило. Могуће је претпоставити да су се лични односи између појединих утицајних парохијана и хоровађе рефлектовали на општу рецепцију хорског удела у богослужењима.²¹

Након неколико месеци, (24/11. јуна) Крстић је написао детаљан извештај о свом раду. Показаће се да је имао оправдано осећање да чланови Главног одбора немају интересовања за оснивање певачког друштва. Ипак, и даље се надао конкретним инструкцијама шта му је убудуће чинити, баш као и хонорару за до тада обављени посао.²² У овом обимном

18 Могао је, евентуално, да с хором изводи поједине, утврђене напеве на поменутиим службама, које су постојале или у објављеним нотним зборницима Бољарића-Тајшановића, Остојића и других, условно названих, „карловачких“ појаца, или пак на основу рукописних Мокрањчевих бележака и преписа до којих је био у прилици да дође посредством личног контакта с Мокрањцем.

19 Архив Српске цркве Светог Саве у Бечу, Фонд „Кор“, бр. 82, Од српске православне црквене општине у Бечу Господину Петру Ј. Крстићу, 7/20. март 1901. године.

20 Исто.

21 О томе посредно сведочи и допис Мите Петровића, дугогодишњег члана Црквеног одбора, који је крајем 1902. године као разлог за своју оставку на чланство и губитак ентузијазма да у раду светосавске општине настави своје учешће навео промену неименованог хоровађе. Видети Архив Српске цркве Светог Саве у Бечу, Фонд „Кор“, Славној срп. цркв. општини у Бечу Мита Петровић, 3. децембра 1902. године.

22 Проблеми у вези с исплатом хонорара продужили су се и наредних месеци. Крстић је покушао да на себе скрене пажњу одговорних, те је 16. јуна 1901. упутио допис у којем је најавио прекид рада с полазницима новоосноване школе. На седници представника црквене општине од 15/28. јуна хоровађи је, међутим, наложено да рад у певачкој школи настави, а питање финансирања протумачено је савим другачије у односу на очекивања која је Крстић својим дописом обелоданио. Хоровађа се у решењу подсећа да уговор прописује да за ангажман у певачкој школи добије новац од јуна месеца, те да без обзира на његов пређашњи труд, Главни одбор није у обавези да му одобри исплату хонорара. Видети Архив Српске цркве Светог Саве у Бечу, Фонд

допису недвосмислено је до изражаја дошла потреба младог музичара да професионално приступи диригентском послу, с намером да певање на богослужењу одговара примарно његовим личним уметничким критеријумима.²³ Стечено искуство дало му је слободу да констатује да је суштина проблема недовољна новчана надокнада због које бољи певачи нису мотивисани да се у хору дуже задрже, а они лошији одбијају да долазе на ванредне пробе где би напеве увежбали.²⁴ Врло је важно поменути да је, баш као и у време Крстићевог претходника, Шуберта, хор у српској цркви био састављен искључиво од аустријских певача који су од певања у православној богомољи, уз друге ангажмане, напосто зарађивали за живот. О овоме сведочи петиција за повећање хонорара с потписима певача које је Крстић предводио, упућена 29. новембра 1901. године Црквеном одбору (видети Илустрацију 3, стр. 100).²⁵ Да су странцима којима је црквенословенски језик био потпуно непознат пробе биле неопходне није нужно истицати. Крстић је члановима Одбора указао на ценовник којег су се држали певачи ангажовани на римокатоличким обредима, на којима су, уз хор, свирали и оргуљаши, понекад и мањи оркестри. Подвукао је, такође, чињеницу да су Шубертови певачи, под истим материјалним условима певали у српској цркви дванаест литургија мање (70, за разлику од 82 колико се он обавезао), с хором њих је пак било укупно осам, а с њим хор броји девет чланова; најважније, пак, за младог српског музичара било је то што је Шуберт са својим ансамблом за једно пре подне у Бечу певао и код римокатолика и код православних, што значи да су сви имали дуплу зараду.

Ако је новац уистину био кључни разлог слабијег учинка хора, али и незадовољства певача, не мање занемарљив мотив обостраних оптужби могао је бити репертоар мелодија које су се у бечкој цркви Светог Саве на литургији могле чути. За разлику од Шуберта, како пише Крстић у истом допису, који је „за шест година своје службе певао без прекида једну једину, најпримитивнију службу у целој музичкој литератури историје православне цркве Станковићеву“,²⁶ он је са својим хором за једну годину

„Кор“, бр. 189, Хоровођи Петру Ј. Крстићу, 2. јула 1901. године.

23 Видети Архив Српске цркве Светог Саве у Бечу, Фонд „Кор“, Славноме Одбору Српске Цркв. Прав. Општине Петар Ј. Крстић, 11/24. јула 1901, 1–3.

24 За непуну годину дана у хору су се, према Крстићевом наводу у допису Одбору, променили седморица басиста и петорица тенориста. Видети Архив Српске цркве Светог Саве у Бечу, Фонд „Кор“, без сигнатурне ознаке, Допис Петра Ј. Крстића Српској црквеној општини у Бечу, на Светог Николу у Бечу 1901. године.

25 Архив Српске цркве Светог Саве у Бечу, Фонд „Кор“, без сигнатурне ознаке. На списку је и име Крстићеве невесте Терезе Штандингер, која је приликом венчања у православној цркви променила име и постала Даница.

26 Реч „Станковићеву“ Крстић је накнадно дописао. Видети Архив Српске цркве Светог Саве у Бечу, Фонд „Кор“, Славноме Одбору Српске Цркв. Прав. Општине Петар Ј. Крстић, 11/24. јула 1901, 2.

дана певао три разне службе „напоменце Мокрањца, Рандхартингера и Станковића“.²⁷ Набавио је самоиницијативно Мокрањчево Опело, једно благодарење и друге неопходне напеве. Био је принуђен и да хармонизује неколико ирмоса, не тражећи за то никакве награде, чак ни за препис нота. Мокрањчеву и Рандхартингерову службу користио је из своје личне библиотеке. Поред ових партитура, Крстићу су на располагању биле и друге ноте које су му, сходно попису из црквеног архивског фонда, биле на располагању. Напор да с хором покуша да „озвучи“ у целости званично још необјављену Мокрањчеву *Божесѣвнују службу св. Јована Златоустѣої*, о којој је у хвалоспевима писао 1901. године у часопису *Искра*, потпуно је очекиван. Будућа истраживања требало би да расветле, међутим, да ли су, између осталог, Крстићева упорност да с хором изведе Мокрањчеву Литургију, уз нескривено неповољно мишљење о партитури у Бечу прослављеног Корнелија, били окидач за потенцијалне сукобе с појединим члановима црквене општине, па можда и самог Главног одбора. О томе, пак, на какав је одијум у бечком црквеном кругу наишло Мокрањчево стваралаштво у домену црквене музике у постојећој литератури још увек нема назнака. Познато је пак да је поменута Рандхартингерова партитура била задуго радо извођена, како у грчкој цркви Свете Тројице у Бечу, за коју је иницијално написана и први пут изведена на Васкршњој литургији 1844, тако и међу Србима у Аустрији, Војводини, Босни, па све до југа Србије.

Како с евидентним финансијским и другим проблемима није успео да изађе на крај, Крстић је на дан 18. децембра 1901. године Главном одбору светосавске цркве у Бечу поднео оставку.²⁸ Истакавши да се у опредељењу да студира музику, и да хором у цркви диригује није руководио материјалном наградом, већ моралним и идеалним задатком на који у датим условима није у стању да одговори, он додаје да није спреман да ради против својих идеала, нарочито када то шкоди и његовом професионалном статусу, јер пред публику излази, против своје воље, неспреман. У другом пак обраћању Одбору Крстић је навео и разлог етичке природе преко којег никако није могао да пређе, конкретно, ставио је до знања да је од појединих чланова општине дочуо за малициозне гласине о томе да недовољно плаћа певаче и да главницу новца задржава за себе:

Из овога пак излази, да ја поверење пружено ми од стране Сл(авног) Одбора злоупотребљавам, а општински новац проневеравам. Да би ова поговарања по јавним локалима, и иначе престала (која сматрам као морална вређања) и да бих Сл. Одбору право стање ствари у погледу плаћања певача представио, и себе тих поговарања опростио, то сам слободан послати Сл. одбору овај допис. За све време своје службе служио сам поштено, а сад желим тако исто да

27 Исто.

28 Видети Архив Српске цркве Светог Саве у Бечу, Фонда „Кор“, Славноме Одбору Српске Цркв. Прав. Општине Петар Ј. Крстић, 18. децембра 1901.

се на миран и поштен начин те службе опростим, што мислим да је и у личном интересу, како моме, тако и Сл. Одбора, а понајвише наше младе овд. Општине.²⁹

Чланови Главног одбора оставку су промптно уважили, у року од четири дана (23/10. децембра). На седници од 12. јануара 1902. Крстић је потпуно разрешен службе и обавештен да у року од три дана у присуству татора врати црквене ноте о чему је требало да се састави и записник.³⁰

Могући неизречени разлози због којих су на рад младог Крстића стизали приговори свакако ће бити допуњени увидом у свеукупни живот српске православне заједнице у Бечу на прелому два века, понајпре конкретним сравњивањем показатеља друштвено-културне, па и политичке мисије њених најистуренијих представника, како међу клирицима у српској православној општини, тако и међу лаицима који су били њени активни чланови. Остаје упитаност да ли је Крстићева решеност да на пољу црквене музике, и на извођачком и на стваралачком плану, остане на линији Мокрањчевог следбеника, могла бити још једна у низу или можда кључна препрека његовом диригентском ангажману у средини која, уз поштовање према свекупном „народном делу“ Стевана Мокрањца, није заборављала ни доприносе тзв. „пречанских“ мелографа црквеног појања и композитора, самог Корнелија Станковића, Тихомира Остојића и других. Овакве претпоставке, у нашој музикологији тек однедавно пласиране и делом потврђене, сасвим су оправдане уколико се у разматрање укључе чињенице у вези са задуго присутном поделом између представника тзв. карловачке и београдске појачке школе, која се, задуго невербализована, на страницама црквене периодике нашла непосредно пред и у време изласка Литургије и Осмогласника Стевана Мокрањца.³¹

На крају треба поменути и оно што сам Крстић у преписци с Главним одбором није поменуо, а то је његова посвећеност компоновању поменуте Литургије Светог Јована Златоустог према српском народном напева за мешовити хор, поново не случајно, у препознатљивом Мокрањчевом маниру. За овај свој црквенокомпозиторски првенац, који је започет током диригентског стажа у цркви Светог Саве у Бечу 1901, Крстић је наредне, 1902. године добио позитивну рецензију, баш као и Мокрањац, од управника московске Придворне капеле и диригента московског Синодалног хора Степана Васиљевича Смоленског (1848–1909). Позитивна рецензија била је услов да Крстићеву Литургију

29 Видети Архив Српске цркве Светог Саве у Бечу, Фонд „Кор“, Допис Петра Ј. Крстића Српској црквеној општини у Бечу, на Светог Николу у Бечу 1901. године.

30 Видети Архив Српске цркве Светог Саве у Бечу, Фонд „Кор“, Дописи Српске црквене општине у Бечу господину Петру Ј. Крстићу, од 23/10. децембра 1901 и 12. јануара 1902. године.

31 О томе више у Пено 2016: 134–135.

за објављивање прихвати и 1904. године одштампа угледни московски издавач Јургенсон.³²

Остаје отворено питање да ли би позитивнија Крстићева искуства стечена током диригентског рада у српској цркви и уопште у Бечу утицала на његове потоње професионалне одлуке. Црквена музика, сасвим је сигурно, није му била од приоритетног значаја у композиторском стваралаштву, још мање је посао хороваође био задовољавајући за будућег свестраног, у уметничком, па и политичком ангажману врло утицајног делатника, о чијим стварним заслугама још увек постоје делимична знања.

32 Од значаја би било утврдити да ли је Крстић проходност своје Литургије, најпре на руском тлу, обезбедио посредством свог београдског учитеља и да ли је можда из неког разлога и сам имао претензије да му почетничко дело објави познати руски издавач. О томе до сада у музиколошкој литератури није било речи.

Од српске православне црквене општине
у Бечу.

Бр. 82.

Господину Петру Ј. Крстићу
Коробџи црквено-педагошког одора при светосавској
цркви

у Бечу.

Поводе и примљена од стране неких општинских да
се у кашој светосавској цркви при доголупењима не
поји да добитно важе нашао се попуњао Млати одбор
општински у седници од 2. (15.) с. л. да Вац капомене
шу околоси и да Вац одбо, да прииме све што се
у данаш прилицима немо приимати како да им при
говори брешам.

Уз ову обавезу упукује Вац још председништво да
се у околду црквеног појана у околду обраћање на
црквено шупорство, и да се држити упуштава које
Вац оно буде издан у тој обаври.

Беч, 7. (20.) марта 1901.

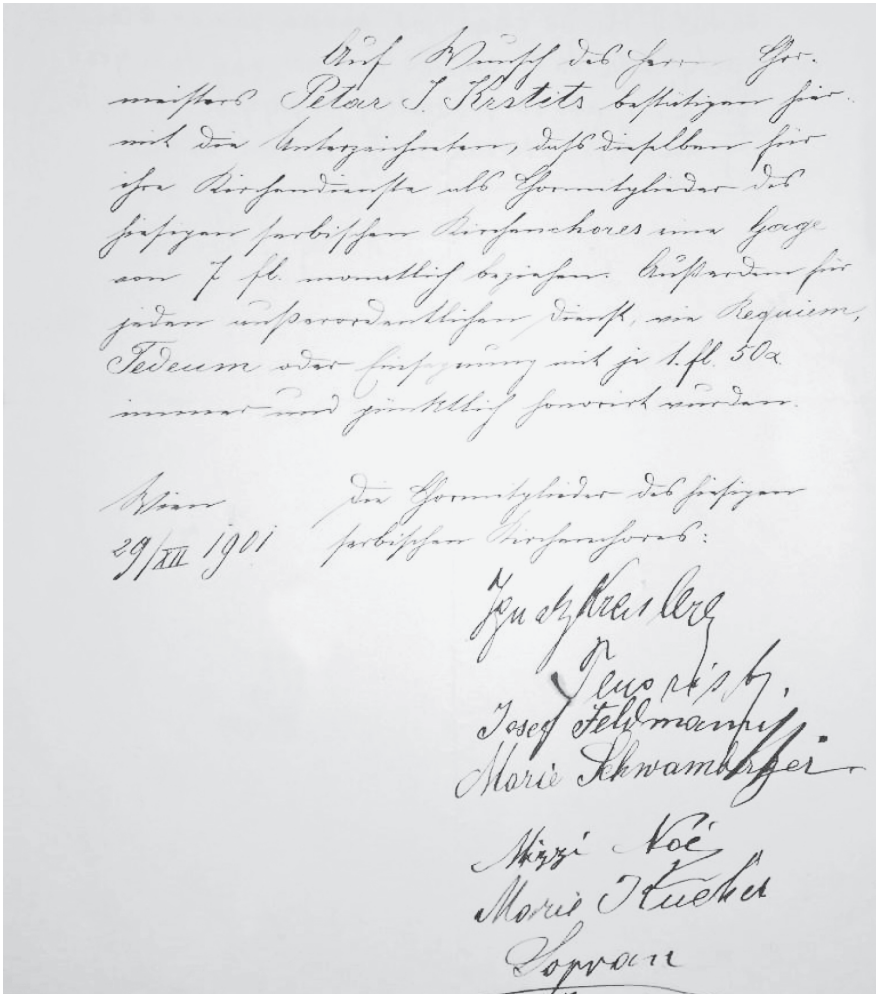
За српску православну црквену општину
Председник:

Мајорк:

Милан Милошевић

Здравствено-шупорство

Илустрација 2. Архив Српске цркве Светог Саве у Бечу, Фонд „Кор“, бр. 82, Од српске православне црквене општине у Бечу Господину Петру Ј. Крстићу, 7/20. март 1901. године

Илустрација 3. Архив Српске цркве Светог Саве у Бечу, Фонд „Кор“, Петиција за повећање хонорара с потписима певача које је Крстић предводио, упућена 29. новембра 1901. године Црквеном одбору

Листа референци

- Веселинов, Иванка (1985) „Из преписке Корнелија Станковића“, у: Димитрије Стефановић (ур.) *Корнелије Станковић и његово доба*, Београд: САНУ.
- Манојловић, Коста П. (1923) *Сјоменица Стевану Св. Мокрањцу*, Београд: Државна штампарија Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца.
- Медаковић, Дејан (1998) *Срби у Бечу*, Нови Сад: Прометеј.
- Павловић, Мирка (1989) „Два писма Петра Крстића Стевану Мокрањцу“, *Зборник Мајице српске за сценске уметности и музику* 4–5: 297–313.
- Пено, Весна (2014) „О вишегласју у богослужбеној пракси православних Грка и Срба – теолошкокултуролошки дискурс“, *Музикологија/Musicology* 17: 319–337.
- Пено, Весна (2016) *Православно појање на Балкану на примеру јрчке и српске традиције. Између Исџока и Зајада, еклисиологије и идеологије*, Београд: Музиколошки институт САНУ.
- Стефановић, Димитрије (ур.) (1985) *Корнелије Станковић и његово доба*, Београд: САНУ.

Архивски извори

АРХИВ МУЗИКОЛОШКОГ ИНСТИТУТА САНУ, БЕОГРАД
Заоставштина Петра Крстића

АРХИВ СРПСКЕ ЦРКВЕ СВЕТОГ САВЕ У БЕЧУ
Фонд „Кор“

МАТИЦА СРПСКА У НОВОМ САДУ
Рукописно одељење

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

78.071.1:929 Петар С.(082)
78.071.1:929 Крстић П.(082)
78.071.1:929 Бинички С.(082)
785(497.11)“18/19”(082)

На маргинама музиколошког канона : композиторска генерација Петра Стојановића, Петра Крстића и Станислава Биничког / уредник Биљана Милановић = On the margins of the musicological canon : the Generation of Composers Petar Stojanović, Petar Krstić and Stanislav Binički / editor Biljana Milanović. - Београд : Музиколошко друштво Србије : Музиколошки институт САНУ = Belgrade : Serbian Musicological Society : Institute of Musicology of the SASA, 2019 (Београд : Скрипта интернационал = Belgrade : Skripta International). - 378 стр. : илустр. ; 24 cm

Реч уреднице. - Радови на више језика. - Слике П. Стојановића, П. Крстића и С. Биничког. - Тираж 250. - Стр. 9-13: Реч уреднице / Биљана Милановић. - Аутори: стр. 367-372. - Напомене и библиографске референце уз радове. - Библиографија уз сваки рад. - Summaries.

ISBN 978-86-80639-52-9

1. Милановић, Биљана, 1967- [уредник]
а) Стојановић, Петар (1877-1957) -- Зборници б) Крстић, Петар (1877-1957) --
Зборници в) Бинички, Станислав (1872-1942) -- Зборници

COBISS.SR-ID 281934092
